

3.4 Arbetsrätt och mänskliga rättigheter

.....

Turkiet: ett fängelse för journalister

I februari 2013 arresterades mer än 167 fackliga aktivister i Turkiet. Arresteringarna var ett i en lång rad exempel på hur den turkiska staten trakasserar fackliga organisationer och kränker fackliga rättigheter.

Bariş Pehlivan tillsammans med hans kollega Soner Yalçın, väletablerad journalist och författare, som fortfarande inte har släppts.

En mycket utsatt yrkesgrupp är journalister. Normala saker, som att intervjua personer och rapportera om det som sker i samhället, har ofta lett till arrestering för påstådd otillåten propaganda, förtal av staten eller terrorverksamhet. Siffrorna på hur många journalister som nu sitter fängslade enbart på grund av sin yrkesutövning varierar mellan drygt 40 och omkring 100.

Journalisten Bariş Pehlivan satt fängslad i 20 månader för att ha skrivit om frågor som den turkiska regeringen ville hålla hemliga. Han är ansvarig utgivare för webbsajten OdaTV och det var när hans redaktion skrev om Ergenekon-affären som han tillsammans med 60 andra journalister blev fängslad och anklagades för terrorism.

- Vi drog fram känsliga frågor i ljuset, och då fängslar regeringen oss budbärare, berättar han.

Ergenekon är en påstådd komplott inom militären, för att störta den nuvarande islamistiskt influerade regeringen. Under de senaste åren har hundratals personer anklagats för att tillhöra organisationen, de flesta på mycket vaga grunder.

Nu är Bariş Pehlivan sedan en tid fri, men tycker att han på ett sätt var friare i fängelset.

- Jag känner mig avlyssnad och förföljd och kan när som helst bli fängslad igen, säger han.

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

Det globala facket för journalister, IFJ, har i sitt östeuropeiska projekt (projekt 30084) arbetat med digitala kampanjer för att påverka olika beslutsfattare. Tillsammans med sin europeiska federation, EFJ, söker man stöd genom att be journalister utanför Turkiet att ”adoptera” en fängslad kollega. Det innebär framför allt att hålla kontakt med fången och dennes familj via brev, och sprida information här hemma om situationen för journalister i Turkiet. Svenska Journalistförbundet adopterade Barış Pehlivan, men har sedan han frigavs i september 2012 fortsatt att vara en megafon för de många journalister som fortfarande sitter fängslade. Kampanjerna har stärkt de fängslades kämparglöd samt påverkat debatten om Turkiets kandidatur till EU.

Introduktion

Detta strategiområde berör ett av fackföreningsrörelsens absoluta kärnområden; att skydda och stärka respekten för de mänskliga fri- och rättigheterna i samhället och i arbetslivet - en grundläggande förutsättning för demokratiutveckling och fattigdomsbekämpning.

Målet är att fler länder ratificerar de mest relevanta ILO-konventionerna och att respektive lands arbetsrättsliga och annan relevant lagstiftning lever upp till dessa internationella standarder i enlighet med de ratificerade deklARATIONERNA och konventionerna. Projekten ska bidra till att mänskliga rättigheter respekteras av såväl arbetsgivare och staten som av aktörer inom det rättsliga systemet i enlighet med Decent Work-agendan. Enligt ILO saknar fortfarande mer än två tredjedelar av alla arbetstagare grundläggande skydd för sina mänskliga rättigheter i arbetslivet.

I länder som Colombia, Guatemala, Vitryssland, Zimbabwe och Swaziland är det fortfarande förenat med livsfara att arbeta fackligt. Många yrkesgrupper, såsom statsanställda, har dessutom en kraftigt begränsad arbetsrätt i många länder. Enligt den årliga rapporten över kränkningar av fackliga rättigheter har antalet fackligt aktiva som fängslas, trakasseras och mördas minskat något under perioden 2010-2012. Rapporten sammanställs varje år av det globala facket ITUC och lanseras i Sverige av LO-TCO Biståndsnämnd. Kampanjen har under perioden utvecklats med bland annat aktioner och aktiviteter året runt på hemsidan www.fackligarattigheter.nu. Under år 2011 dödades minst 76 personer och 1202 skadades som en omedelbar konsekvens av deras fackliga verksamhet. Till dem ska också läggas alla som dödades eller skadades av förtrycket under den arabiska våren.

Totalt greps cirka 3 500 fackliga medlemmar och 15 800 avskedades. 309 fackliga har blivit fängslade i världen och över 147 000 har blivit hotade. Bara i Latinamerika dödades 56 människor, 29 av dem i Colombia och tio i Guatemala. Vi kan dessutom utgå från att det finns ett stort mörkertal bakom rapporten, eftersom många fackligt aktiva inte ens vågar anmäla kränkningarna på grund av repressalier. Kränkningar är mest utbredda i icke demokratiska stater, i nya eller sköra demokratier och i länder i konflikt. Men även europeiska demokratier finns med i rapporten. Korruption, en svag rättsstat och dåligt fungerande myndigheter är ytterligare hinder för demokratiutvecklingen och fattigdoms-

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

bekämpningen i många länder. Än en gång är Nord-, Central- och Sydamerika de farligaste regionerna.

Övergripande mål

Den internationella och nationella fackföreningsrörelsen arbetar strategiskt för att de mänskliga rättigheterna ska respekteras av såväl arbetsgivare och stat som av aktörer inom det rättsliga systemet i alla länder.

Delmål 1

ILO:s kärnkonventioner¹ är i högre grad ratificerade och tillämpade i de länder utvecklingsprojektet pågår.

a) Antal fall av kränkningar av mänskliga rättigheter som fackliga organisationer har hanterat och resultaten av dessa. Under 2010-2012 gjordes 183 nya ratificeringar av ILO-konventioner. 2012 ratificerades 16 av ILO:s kärnkonventioner om grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet. 152 av ILO:s 183 medlemsländer har ratificerat konvention 87 om rätten att organisera. 163 länder har ratificerat konvention 98 om rätten att förhandla kollektivt. Bland annat ratificerades konvention 87 av Salomonöarna, konvention 98 av Salomonöarna och Sydsudan samt konvention 138 av Bahrain, Turkmenistan och Sydsudan. Sydsudan och Salomonöarna ratificerade även konvention 29 om förbud mot tvångs- och straffarbete samt konvention 100, 105, 111 och 182. Enligt världsfacket ITUC har kvaliteten på inläggen till både ILO:s expertkommitté och till deras egen rapport om kränkningar av mänskliga rättigheter i arbetslivet ökat. Fler fackliga organisationer runt om i världen deltar också i internationella fackliga kampanjer och protestbrevsaktioner.

I många länder förstår kränkningar trots att landet har ratificerat kärnkonventionerna. I vissa fall har den nationella lagstiftningen inte anpassats till konventionen eller så bryter regeringar och arbetsgivare mot landets lagar. I Georgien kränks fortfarande rätten att organisera sig fackligt, trots att landet ratificerat konvention 87. Ett arbete pågår därför via både världsfacket ITUC, Europafacket ETUC och FN-organet ILO. I Moldavien har en kampanj förts under 2 år för att lägga ner anklagelserna mot 5 fackligt aktiva vid en sockerfabrik som hotades av 3-8 års fängelse och fallet togs till slut upp av "European Union Sugar Sectorial Dialogue" via EFFAT – IUFs representation vid EU. I till exempel Malawi, Kenya och Kamerun kämpar förbund fortfarande för erkännande och för att bli registrerade som fackliga organisationer. Ett exempel är musikerförbunden i dessa länder som alla fått aktiv hjälp av den globala federationen för musiker, FIM, den svenska projektpartnern Musikerförbundet och LO-TCO Biståndsnämnd (projekt 10063 och 10076).

En stor kampanj för den kollektiva förhandlingsrätten genomfördes i form av en generalstrejk bland offentliganställda i Botswana, som organiserades efter att regeringen vägrat

¹ ILO:s åtta kärnkonventioner är: 87 (rätten att fritt få organisera sig), 98 (kollektiva förhandlingsrätten), 29 (förbud mot tvångs- och straffarbete), 100 (lika lön för män och kvinnor för likvärdigt arbete), 105 (avskaffande av tvångsarbete), 111 (förbud mot diskriminering i arbetslivet), 138 (minimialer för tillträde till arbete/förhindra barnarbete) och 182 (förbud mot/avskaffande av värsta formerna av barnarbete).

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

att löneförhandla och efter att lönerna varit frysta i tre år. Ett klagomål till ILO från facken i offentlig sektor har lett till att ILO har börjat arbeta med regeringen för att tillämpa konvention 151 om kollektiv förhandling i offentlig sektor och mot slutet av 2012 har tecken på en tilltagande social dialog syns.

Det kan ta oerhört lång tid att driva fall av kränkningar av fackliga rättigheter och ett exempel på hur fackliga organisationer har hanterat det och ändå uppnått resultat är IUFs Asia Pacific Advanced Education Projekt 21173 i Pakistan: 20 fackliga ledare och representanter blev avskedade efter en brand i ett hotellvätteri 2002 och efter flera år av kampanjer och påverkansarbete är alla åter i arbete. Dessutom har IUFs medlemsfack i Kazakstan och Kirgizistan via samma projekt efter kampanjer vid tobaksodlingarna och mot företagen fått bort 2 000 arbetande barn från plantagerna och in i skolsystemet.

b) Strategier för utveckling av arbetsrättsliga lagstiftningen och för påverkan av politiker och andra aktörer finns inom de fackliga organisationerna.

De fackliga organisationernas strategier för att nå delmål har tagit sig olika uttryck och lett till påtagliga resultat under perioden, bland annat har de globala facken ITUC och IUF varit mycket pådrivande i arbetet kring ILO-konvention 189 som ger hushållsanställda rätt till reglerade arbetsförhållanden och lön på landets miniminivå för hushållsarbetare, som antogs i maj 2011 på ILO:s arbetskonferens. ITUC stödjer i samarbete med LO och TCO ett projekt för att förbättra migrantarbetarnas utsatta situation (projekt 50029). Projektet har varit mycket drivande i arbetet för konvention 189, som kommer att förbättra arbetsvillkoren för de många migranter, främst kvinnor, som arbetar inom hushållssektorn.

I Colombia har centralorganisationen CUT och andra fackliga organisationer länge drivit kravet på sektorsvisa förhandlingar och reformer av lagstiftningen men utan resultat. Jordbruksfacket SINTRAINAGRO har i praxis visat att det är möjligt och skapat en modell för sektoriella förhandlingar som CUT nu använder som exempel. Diskussionen har dock inte lett till ändrade lagar men varit en bidragande orsak till att lagstiftningen ändrats så att förbunden inom den statliga sektorn har fått rätt att överhuvudtaget förhandla och sluta kollektivavtal vilket tidigare inte var tillåtet. (Projekt 40016).

Med globaliseringen och den stora privatiseringssvågen följer många nya former för anställningar som kontraktsarbeten och inhyrd arbetskraft. Dessa anställningsformer står också ofta helt utanför den arbetsrättsliga lagstiftningen och arbetstagarna är då rättslösa vid kränkningar. 40 % av alla arbetslösa i världen är unga och närmare 75 miljoner av världens befolkning mellan 15 och 24 år är utan arbete 2012, en ökning med nära 4 miljoner sedan 2007. I Namibia har regeringen lagstiftat om att ge anställda på bemanningsföretag samma rättigheter som de som är direktanställda. Detta har gett stora effekter genom att minska osäkra anställningar, höja löner och säkra de anställdas mänskliga rättigheter i arbetslivet. I Vietnam lobbade förbundet VNUHW för en ny lagstiftning kring fackföreningar som träder i kraft i maj 2013. Detsamma gäller den nya arbetsrättslagstiftning som reglerar barnarbete, arbetsförmedlingar, migration och sektorsvisa kollektivavtal. Det gör att lokala fackliga företrädare har kollektivavtal som en bas samt lagstiftning för att kunna hantera konflikter på arbetsmarknaden (projekt 21198).

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

Konkreta resultat av påverkansarbetet är till exempel att Ukraina ratificerade konventionerna 155 (Occupational Health and Safety från 1981) och 174 (Prevention of major industrial accidents från 1993). ITUC rapporterar även om förbättrad lagstiftning i Moldavien och Azerbajjan. I Moldavien har en revision av strejklagstiftningen initierats och en ny lag om minimi-levnadsstandard beslutades av parlamentet, vilket också ledde till att staten avsatte mer än 20 miljoner Lei (motsvarar ca 10 miljoner sek) till ett hälsoprogram för den arbetande befolkningen. I Azerbajjan introducerade centralorganisationen AHİK förändringar i arbetslagstiftningen och förändringar i lagen om fackföreningar. Dessa förbättringar innebär bland annat att arbetsgivaren är tvungen att konsultera facket innan man avskedar anställda samt återanställa unga efter att de gjort sin värnplikt. AHİK drev ungefär tjugo rättsfall i domstol och lyckades uppnå återanställning av 250 personer som blivit felaktigt uppsagda (projekt 30081). I BWIs program, delprojektet i Europa, har en framgångsrik kampanj lett till att Makedonien ratificerat ILO konvention 94 om att offentliga myndigheter vid upphandling ska kräva löner och anställningsvillkor enligt kollektivavtal.

Inom HRCT-sektorn i Asien i Indonesien har hotell- och restaurangfacket FSPM genom en kampanj fått regeringen att införa förordningar om ingripande av polis och myndigheter vid s.k. "union busting". Detta är ett steg på vägen mot lagstiftning för organisationsfrihet i en mycket skör demokrati. FSPM har varit ledande i att genomföra nationella kampanjer för organisationsfrihet och gett ett nytt perspektiv på möjligheten att organisera sig på nationell nivå och kämpa för grundläggande fackliga rättigheter som är nya för Indonesien, som att kunna förhandla om löner på företag och att kämpa för säkra anställningar och jämställdhetsfrågor. Idag är FSPM ett av de tre största branschfacken i Asien (projekt 21176).

Framsteg gjordes även i andra ratificeringsprocesser, som till exempel i Indien där medlemsförbunden i det globala facket för stats- och kommunalanställdas (PSIs) i Indien gick samman med centralorganisationerna i landet och krävde ratificeringar av ILO konventionerna 87 och 98. Detta har varit ett långsiktigt arbete, bland annat i form av en nationell "Call for action" som genomfördes både 2001 och 2012. Möten med arbetsmarknadsministern såväl som med arbetsgivarorganisationer ledde till stöd för konventionerna från deras sida och en ratificeringsprocess annonserades av regeringen på 2012-års ILO konferens. (projekt 21199). Även i Mocambique och Brasilien har arbetsrättslagstiftningen ILO anpassats efter påtryckningar från PSI:s medlemsförbund (Projekt 10098). Vidare har det malawiska förbundet TGWU i Transports projekt 10050 deltagit i arbetsrättsreformer, policyarbetet om barnarbete, en policy om anställning samt i formulering av Decent Work:s landprograms policy i samarbete med andra organisationer i samhället.

Samverkan mellan fackförbund har gett resultat i förhandlingar med den kenyanska regeringen för att påverka lagstiftningen kring Kenyas Arbetsdomstol och har lett till att höja statusen på Arbetsdomstolen samt ett eget mandat att självständigt utreda och döma arbetsrättsligt. I BWI:s program, delprojekt Europa, har fackförbunden i Kroatien genom namninsamling lyckats få till stånd en folkomröstning om förändringar i arbetsrätten som skulle ha gjort det lättare för arbetsgivare att kringgå kollektivavtal. Tack vare folkomröstningen har ändringarna dragits tillbaka.

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

I Vitryssland har ITUC:s samarbete stärkt centralorganisationen BKPD som en demokratisk och självständig aktör jämte mot staten (projekt 30060). Det är dock fortsatt svårt för nya fackförbund att bli officiellt registrerade som arbetstagarrepresentant. En stor framgång var dock det första domslutet som erkänner diskriminering på grund av att målsägande var fackligt förtroendevald. Domen ger därmed inte arbetsgivaren rätt att vägra en facklig förtroendevald tillträde till en arbetsplats, vilket hade skett på en fabrik som tillverkar traktorer genom att arbetsgivaren blockerade hans passerkort. Fallet avgjordes efter långa förhandlingar och anmäldes till ILO (konvention 135 "Arbets-tagarnas representanter", från 1971) samtidigt som Vitryska centralorganisationen drev fallet i distriktsdomstolen. Distriktsdomstolen dömde till slut till den facklige förtroende-valdas fördel och medgav därmed dennes rätt att besöka medlemmarna på arbetsplatsen.

Delmål 2

De fackliga organisationerna har hög arbetsrättslig kompetens och god kapacitet att bevaka, agera och följa upp samt motverkar aktivt alla kränkningar av mänskliga rättigheter på arbetsplatserna.

a) *Aktiviteten har ökat inom de fackliga organisationerna avseende agerandet vid kränkningar och påverkan på politiker, rättssystem, osv.*

Projekten berör ofta arbetsrättsfrågor och förståelsen för rättighetsperspektivet ökar. I Colombia har ITUCs projekt stärkt de mänskliga rättigheter i arbetslivet genom att förbättra existerande lagstiftning, driva fram ny lagstiftning samt öka kompetensen inom facken (projekt 97004). Med stärkt kompetens inom nationell och internationell rätt har centralorganisationerna i Colombia tagit fler fall till domstol. Antalet fall som dömts till arbetstagarernas fördel har också ökat. Antalet mördade fackligt aktiva har också minskat under projektperioden från 51 år 2010 till 29 år 2011 för att sedan öka igen 2012 till 35 stycken mördade. Efter en gemensam ansträngning och som en följd av en samordnad förhandling av de tre centralorganisationerna, höjdes minimilönen i Colombia med 5,8 procent – den första höjningen på sex år. Även om landet fortfarande har en mycket hög grad av hot och förföljelser mot fackligt aktiva så märks ändå under perioden en ökad vilja och möjlighet att vidta konfliktåtgärder när förhandling inte är möjlig.

För palmoljearbetarna blev detta tydligt då man gick ut i strejk under 107 dagar med stöd av både centralorganisationen och IUF regionalt. Resultatet blev sanktioner mot palmoljeföretagen, återanställning av avskedade arbetstagarare och begränsning av användandet av sk kooperativ (bemanningsföretag). Samma process genomfördes av bananarbetare i Urabá, och 13 dagars strejk resulterade i ett kollektivavtal med rätt till fast anställning för arbetstagararna. I ett fall, med sockerarbetare i Valle del Cauca, gick avtalet igenom med endast förhandling utan att behöva strejka (projekt 40049). Både SNTT (för transportsektorn) och UGTI (för arbetare inom informell ekonomi) har drivit juridiska processer för sina medlemmar och fått rätt, något de tidigare på grund av bristande resurser och svaghet inte kunnat göra. Det har i SNTTs fall exempelvis handlat om folk som blivit avskedade på grund av fackligt arbete och som fått tillbaka sina anställningar. För UGTI rörde fallen gatuförsäljare som fått upprättelse gentemot polis och lokala myndigheter efter att ha körts bort från sina försäljningsplatser eller fått sina varor konfiskerade. (projekt 40016).

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

Situationen för journalister är särskilt svår i många delar av världen. I Irak har svenska Journalistförbundet med expertis och utbildning bidragit till en förbättrad situation (projekt 21159). Efter intensivt påverkansarbete har Iraks journalistförbund pressat fram en lag som bland annat reglerar journalisters rätt till anställningsavtal och kompensation för sig och sina familjer om de skadas i arbetet. Man har även arbetat fram standardavtal som ska användas i landet och nästa steg är att försöka få till kollektivavtal. Under 2012 har irakiska journalistfacket påbörjat förhandlingar med regeringen om medel för att följa upp hur lagstiftningen efterlevs.

En annan utsatt grupp är migrantarbetare. Vid gränserna mellan Senegal/Mauretanien, Costa Rica/Nicaragua och Paraguay/Brasilien har ITUC därför öppnat center för att informera och rekrytera migrantarbetare (projekt 50029). Man utbildar fackliga ledare samt genomför påverkansarbete, både inom ILO och mot ländernas regeringar. De nationella facken har i och med detta blivit viktiga röster i sina länders debatt om migration. Facken har också fått fler kvinnliga migrantarbetare som medlemmar.

Anställda inom offentlig sektor är en annan grupp med svag förenings- och organisationsrättslig ställning världen över. I Turkiet har 6 fack inom offentlig sektor dragit fall inför rätta vilket har lett till 16 fördelaktiga domar i rätten som stärker tillfälligt anställdas rättigheter, implementeringen av kollektivavtal och återanställning av felaktigt avskedade. I Algeriet utsattes ledaren för offentliganställdas fackförbund (Syndicat National Autonome des Personnels de l'Administration Publique, SNAPAP) för ett mordförsök i juli 2011. SNAPAP har 300 000 medlemmar. I januari 2011 utbröt våldsamma demonstrationer där ungdomar protesterade mot stigande priser, arbetslöshet och den omfattande korruptionen i samhället. Omfattande strejker har sedan varit vanliga och eskalerat under 2012. I maj inledde nio aktivister i SNAPAP en uppmärksammande hungerstrejk i protest mot kränkningar av de fackliga rättigheterna (projekt 21145).

Flera projekt rapporterar resultat kring arbetet med nya lagar och kollektivavtal. Nätverksarbetet som det globala världsfacket ITUC stödjer på Balkan, har lett till att experter inom regionen arbetar med att EU-harmonisera lagstiftningen, att reformera pensionssystemet och skapa en modern arbetslagstiftning (projekt 30078). Projektet har också gjort det möjligt för fackföreningsrörelsen att föra fram en gemensam ståndpunkt. Transportförbundet BRAWU i Botswana har framgångsrikt drivit ett fall i domstol mot arbetsgivaren, sedan denne genomfört en omstrukturering av företaget utan att först förhandla med facket (projekt 10091).

I Vietnam har facken deltagit i processerna kring revideringen av arbetsmarknadslagarna och har genom det även uppnått högre arbetsrättslig kapacitet. Centralorganisationen VGCL driver utvecklingen framgångsrikt och den nya arbetslagstiftningen, som trädde i kraft i början av 2013, är en av de mest moderna arbetsrätten i Asien. Även om en stor svaghet är att den saknar en viktig del, nämligen skyddet för fackligt förtroendevalda. Ett annat exempel på att VGCL ökat sin kapacitet är att antalet strejker minskat från 814 strejker år 2011 till det under 2012:s första nio månaders rapporterade 489 strejker. Fortfarande är Vietnam utsatt för "vilda västern-tendenser" när företag kommer dit i hopp om att hitta billig arbetskraft och hög vinstmaximering. Projektet har ökat antalet utbildningar som handlar om arbetsstopp, strejker och social dialog (projekt 21193) och om den

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

nya arbetsrättslagstiftningen.

I Brasilien spelade förbundet SindMusi en viktig roll i att lösa den åtta månader långa krisen kring Brazilian Symphony Orchestra under 2011, där 44 musiker blev uppsagda (projekt 40070). SindMusi har också drivit politiska processer kring en copyright-lag, pensioner, arbetslöshetsförsäkring, skatter och utbildningsfrågor.

b) Antal kapacitetshöjande insatser inom de fackliga organisationerna

En mängd insatser har genomförts inom de fackliga organisationerna för att höja den egna interna kapaciteten. Många av facken jobbar kontinuerligt med att utveckla sin egen administrativa kompetens, förmåga att företräda medlemmarna och försvara rättigheter. Behovet av det sistnämnda blir ofta tydligt i samband med rättsprocesser då stora delar av kostnaderna går till att använda utomstående försvar (advokater). I Peru till exempel, lyckades medlemsförbundet i det globala facket för metall och industriarbetare försvara sex avskedade gruvarbetare som attackerats och avskedats på grund av sin fackliga aktivitet. Processen blev dock kostsam då man tvingades hyra in hjälp utifrån (projekt 40073). I LO:s och TCO:s projekt *Labour Law Development Program* i Colombia (projekt 97004) har de fackliga organisationerna CUT och CTC under perioden förbättrat sitt samarbete. LLDP rapporterar att det nu finns så kallade *Labour Care Center* på universitetet där man ger juridisk rådgivning både till fackliga och icke-fackliga medlemmar. Utbildningar, seminarier, workshops och studiecirkel har hållits under perioden med tusentals deltagare, bara i exempelvis Latinamerika. Även i dessa har ämnen som arbetsrätt, förhandling, konfliktlösning o.s.v. varit centrala teman.

Genom att öka satsningar på globala allianser och samordning inom multi-internationella företag har de fackliga organisationerna inom dessa privata bolag utvecklat högre arbetsrättslig kompetens och kapacitet att bevaka, agera och följa upp, samt har aktivt motverkat kränkningar av mänskliga rättigheter på arbetsplatserna. Aktiviteter inom de fackliga organisationerna vid exempelvis Nestlé, Unilever, Coca Cola, H&M, DHL, IKEA och telekomföretag som exempelvis Telia, samt inom de multinationella bankerna i Latinamerika avseende agerandet vid kränkningar och påverkan på politiker, rättssystem, osv., har gett resultat. Bland annat har en global facklig allians inom IKEA bildats och mer än 1 000 arbetstagare i Pakistan med tillfälliga kontrakt vid Nestlé, Unilever och Coca-Colafabriker har fått fast anställning under perioden. Detta har gjort att de kunnat öka sin levnadsstandard, bland annat genom att ha råd att gifta sig och bilda familj, få tillgång till bättre bostäder och långsiktigt kunna planera sin framtid (projekt 21170). Vid Coca-cola anläggningen Multan i Pakistan pågick sedan länge hot och förföljelse av fackligt aktiva, men efter förhandling mellan IUF och en nationell kampanj har situationen avsevärt förbättrats.

Företagen Tetley Tea och McDonalds har också fått ändra sig efter fackliga påtryckningar: Efter nästan fyra års kamp har facken vid Tetley Teas plantager i Indien (Tata Tea Ltd) vunnit flera segrar, efter att en kvinna gravid i åttonde månaden tvingats arbeta på plantagen trots komplikationer. Kampen ledde till att facket gick med i IUF 2011 och i en global kampanj tillsammans med IUF lyckades få upprättelse för kvinnan och de arbetstagare som stöttat henne genom att strejka. Det resulterade också i att lön betalades ut till arbetstagarna trots lock-out och att ett regelverk för möten mellan arbetsgivare och arbetstagare för arbetsmiljöfrågor har avtalats (projekt 21171). En stor kampanj i

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

Brasilien för att motverka McDonalds rutiner att inte betala lön till arbetstagare som inte har uppgifter för tillfället, ledde till böter för snabbmatskedjan (projekt 40064 Regionalt Latinamerika).

Från Peru rapporteras också att konflikter på arbetsplatser blivit bättre bemötta av arbetsgivaren när den peruanska Federationen för Livsmedelsarbetare har stöttat de lokala facken i förhandlingar. 69 fall av arbetsplatskonflikterna hanterades och löstes av federationen under perioden som bland annat resulterade i fast anställning för 1 500 arbetstagare med tidsbegränsade kontrakt samt återanställning av 9 arbetstagare som avskedats av bryggeriet AMBEV pg av facklig aktivitet (projekt 40029).

Delmål 3

De fackliga organisationerna använder Decent Work-agendan i kampen för mänskliga rättigheter och minskad fattigdom.

a) Fackliga organisationer samverkar med andra organisationer inom det civila samhället i arbetet med att påverka den globala agendan för fattigdomsbekämpning

Utgångspunkten för fackföreningsrörelsens arbete i kampen mot fattigdom är ILO:s Decent Work-agenda. Ett arbete som många fackliga organisationer inser endast kan genomföras om man samarbetar med andra internationella eller nationella organisationer. Ett exempel är LO:s och TCO:s projekt i Demokratiska republiken Kongo, som har bidragit till att en tvärfacklig plattform bildats (projekt 2063). Plattformen, UFF, har under projektperioden antagit ett treårigt program, organiserar Social Forum- och Decent Work-möten och används för att samordna breda, nationella, fackliga aktioner. Flera arbetsrelaterade konflikter har lösts och skapat ett lugnare arbetsklimat och lönerna har ökat. De nationella facken inom det östliga partnerskapet (Moldavien, Azerbajjan, Georgien, Ukraina, Armenien och Vitryssland) har också varit aktiva i Decent work-kampanjer i sina respektive länder. Det har också varit ovanligt många yngre fackligt aktiva som deltagit i aktiviteterna (projekt 30081).

När IUL:s medlemsorganisationer inom jordbrukssektorn aktivt deltog i FAO:s regionala konsultationer med konkreta förslag, fick de igenom levnadslöner och anständiga arbetsvillkor i FAO:s slutliga rekommendationer och politiska agenda för regionen, Ryssland och Centralasien (projekt 4127). UATRE i Argentina använder också Decent Work som bas för sina arbetsrättsliga kampanjer och rekrytering (projekt 40051) och detsamma gäller alla IUF:s projekt. IUF regionalt har också skrivit avtal med en spansk NGO för att få fler studier och aktiviteter kring hållbar turism (projekt 40064). Ett annat exempel är ett pilotprojekt med ekologiska odlingar i Västafrika (projekt 10038). Projektet har bidragit till mindre gifthanvändning och bättre arbetsmiljö i Burkina Faso, Togo och Benin. Den ökade livsmedelssäkerheten och tillgången på basvaror underlättar livet för mer än 40 000 människor bara i staden Bobo-Dioulasso, Burkina Faso. I övrigt så har även fackförbundet som är medlem i det globala facket för stats- och kommunala ställda i Botswana arbetat för en etablering av ett "Public Sector Bargaining Council and Decent Work Country Program" under 2012.

b) Antalet fackliga organisationer involverade i ILO:s regionala program för Decent Work – Decent Life

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

Flera projekt syftar till att utveckla de fackliga organisationernas strategier inom ramen för ILO:s Decent Work Agenda. Vissa globala fack strävar efter att samtliga projekt utgår från agendans analys och strategi. Hela jordbrukssektorn använder till exempel Decent Work som en grundtes i sitt arbete och framhåller Decent Work som rättslig bas. Bland annat samordnas verksamheten med ILO i Brasilien för utbildning och kampanjer för hållbar turism, mot exploatering av barn och rätten att organisera sig.

Förändringar och avvikelser 2010-2012

Strategiområdet har under perioden omfattat åtta projekt, varav ett projekt, mellan IF Metall och fackliga metallfack i Turkiet, avslutades efter 2012 (projekt 30080). Förutom dessa projekt bidrar även de tre sektorprogrammen till att uppnå målen, och ett flertal av projekten som ingår i övriga strategiområden har detta område som underkategori. Flera av projekten som ingår i detta strategiområde har haft relativt goda resultat och inom projekt som syftat till att förbättra lagstiftningen har man till viss del lyckats nå målen.

Majoriteten av projekten har genomfört merparten av sina planerade aktiviteter. Projekten har framförallt bidragit till att stärka organisationernas kapacitet, genom att bli bättre på att nätverka och förhandla. Flera projekt har också haft oväntade positiva resultat. Ett exempel är det första kollektivavtalet någonsin med Disney i Latinamerika, som tecknades av Satsaid i Argentina år 2011, efter ett års uthålligt arbete och samarbeten mellan fackförbund (projekt 40078).

En annan oförutsedd överenskommelse uppnåddes med G4S, som ett resultat av förhandlingar och kampanjer, vilket kom att ha stor betydelse för projektet och sektorn i stort. Avtalet gäller alla 180 000 G4S anställda i Indien och ledde även till att Securitas gick med på ett avtal om minimum-standards för anställda i landet. Rapporter om att G4S inte fullföljde avtalet kom dock från Kerala och det tycks som att G4S följer avtalet på nationell nivå i större utsträckning än på lokal. Förhandlingar kring konfliktlösning hölls med G4S och Securitas och Transport har varit direkt delaktig och behjälplig i förhandlingarna samt i projektet. Transport rapporterar också om vidriga arbetsförhållanden i frizonerna (över 300 arbetstimmar/mån, 45 tolvtimmarspass på en 30 dagars period, minimal betalning, dubbla och trippla arbetspass) och om utbrett fusk och korruption (projekt 21172).

Ett oväntat resultat i det globala journalistfacket IFJ:s projekt i Albanien, Bosnien, Kroatien, Makedonien, Moldavien, Montenegro, Serbien, Turkiet och Vitryssland, är att man utöver fler medlemmar i länderna dessutom fått gehör för pressfrihet och mänskliga rättigheter (projekt 30084). Projektet har alltså inte bara stärkt de nationella journalistfacken, utan också bidragit till ländernas demokratiutveckling. I exempelvis Turkiet, Europas sämsta land när det gäller pressfrihet, har journalistfacket genom samarbetet börjat spela en viktig roll för rättshjälp och opinionsbildning. Flera fångslade journalister har blivit friade och journalister som tidigare var rädda för att gå med i facket ser nu medlemskapet som en garant för sin personliga säkerhet.

Orsaker till att planerade aktiviteter inte genomförts är främst förändringar inom organisationerna eller samarbetsproblem mellan förbund, med arbetsgivare eller regeringar. Andra orsaker är exempelvis arbetsmarknadskonflikter eller politiska

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

oroligheter. Ett exempel är ITUC:s Panaf-projekt som i Elfenbenskusten före och efter valet 2010 inte kunde genomföra planerade aktiviteter på grund av oroligheter, hot och mordförsök mot fackliga ledare (projekt 2060). I andra projekt har man istället lyckats styra om aktiviteterna till ett annat land, en annan bransch eller annan arbetsgivare.

Uppföljning och lärdomar

Enligt ILO finns det fortfarande mer än 200 miljoner barnarbetare och minst 12 miljoner människor i slaveri eller som utnyttjas i andra former av tvångsarbete. Av dem är hälften barn och ungefär 20 % finns inom sexhandeln. Migrantarbetare löper särskilt stor risk att hamna i slavarbete enligt ILO. Andra exempel på slavarbete är att många hushållsarbetare i Gulfstaterna eller i Kina får sina pass beslagtagna av arbetsgivarna. I vissa ekonomiska frizoner får de anställda inte lämna området när de vill och måste bo och handla på området. Ca 86 miljoner av alla migranter och flyktingar är ekonomiskt aktiva, d v s arbetar med eller utan någon form av lön. Ekonomisk migration blir allt vanligare, samtidigt som gränsbevakning och kontroll blir hårdare.

Fattigdom förknippas ofta med arbetslöshet. Men en betydande del av världens fattiga är faktiskt anställda. "Working poor" är ett nytt begrepp. Av världens drygt 2,8 miljarder arbetstagare tjänar nästan 1,2 miljarder inte mer än 2 USD/per dag, vilket FN definierat som gränsen för fattigdom. En femtedel, 560 miljoner, lever på mindre än 1 USD/dag vilket är gränsen för extrem fattigdom. 1 % (61 miljoner) tjänar idag lika mycket som 50 % av världens befolkning (3,5 miljarder). Fackens strategier, som utvecklats under perioden, är att få minimilönen förändrad till att bli en så kallad levnadslön, en lön som täcker de grundläggande behov en familj har som mat, rent vatten, husrum, kläder, utbildning för barn, grundläggande sjukvård och även lite extra att spara eller för att täcka upp oförutsedda utgifter.

Kampanjer och förhandlingsförmågan hos Hotell-facken i Indonesien ledde till exempel till att ett stort antal hotellarbetare har fått rätt till dricks från sitt arbete ovanpå den lagstadgade minimilönen, vilket har ökat deras inkomster med ibland upp till 200 % (projekt 21173). I Argentina har de nya avtalen inom hotell- och restaurangbranschen resulterat i bättre arbetsförhållanden för 60 % av medlemmarna i form av högre löner (projekt 40064). I Brasilien har två års dialog med regering och arbetsgivarorganisationer under denna period utifrån strategierna för att införliva regleringar inom arbetsrätten för kylvarusektorn (Normas regulatorias) resulterat i bättre arbetsvillkor för hela sektorn i landet (projekt 40048).

Med globaliseringen och den stora privatiseringsvågen följer också många nya former för anställningar som kontraktsarbeten och inhyrd arbetskraft. Dessa anställningsformer står också ofta helt utanför den arbetsrättsliga lagstiftningen och arbetstagarna är då rättslösa vid kränkningar. En högaktuell fråga och ett växande problem är dessutom den rekordhöga ungdomsarbetslösheten. 40 % av alla arbetslösa i världen är unga och närmare 75 miljoner av världens befolkning mellan 15 och 24 år är utan arbete 2012, en ökning med nära 4 miljoner sedan 2007.

Fackens arbete bemöter och sammankopplar i allt större utsträckning även dessa mer övergripande frågor och teman med den mer "lokala" situationen. Arbetsmetoderna har även de blivit mer globaliserade samtidigt som teknikutvecklingen har möjliggjort sam-

Verksamhetsberättelse 2010 - 2012

ordning, interaktivt deltagande och därmed också större spridning och genomslag. Aktiviteter och kampanjer kopplas dessutom till och samordnas allt oftare med till exempel egna studier, enkäter bland medlemmar eller forskning.